

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเวียดนามหลังนโยบายโด้ย แม้ย (Doi Moi) ค.ศ.1986 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2007) รวมทั้งศึกษาการพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองปกครองตั้งแต่หลังเวียดนามรวมประเทศจนถึงการปฏิรูปนโยบายโด้ย แม้ย (Doi Moi) ที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาเพื่อต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเวียดนามและให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศชาติ รวมทั้งศึกษานโยบายด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาของการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศเวียดนาม

จากการศึกษาพบว่าหลังจากมีการปฏิรูปนโยบายโด้ย แม้ย (Doi Moi) รัฐบาลเวียดนามมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวทำให้ไม่มีการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ จึงพบปัญหาเกี่ยวกับประชากรที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมาก การศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ พ่อแม่ให้ลูกลาออกจากการศึกษากลางคันเพื่อต้องการแรงงาน แรงงานวัยหนุ่มสาวต้องการมีรายได้จึงลาออกจากการศึกษา และการนำระบบเก็บค่าหน่วยกิตจากนักเรียนทำให้ผู้ปกครองไม่มีความสามารถในการจ่ายได้จึงให้บุตรหลานลาออกจากระบบการศึกษา ด้วยสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เองทำให้รัฐบาลมีการจัดทำแผนการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ขึ้น เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโดยดำเนินนโยบายเรื่องการศึกษาในทุกระดับการศึกษาเพื่อลดจำนวนคนไม่รู้หนังสือลง คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพของการศึกษา (เพิ่มจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา) ในระดับประถมจากจำนวนร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 70-80 จำนวนตัวเลขของนักเรียนที่จบเกรด 5 ในปีการศึกษา 1998-1999 นั้น มีอยู่ถึงร้อยละ 75.50 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษา 1993-1994 มีอยู่เพียงจำนวนร้อยละ 54.47 เท่านั้น เพราะฉะนั้นถือว่ารัฐบาลบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องการให้ระบบการศึกษาได้มาตรฐานสากล จึงมีการปรับปรุงและพัฒนาครูให้ได้รับการรับรอง ผลปรากฏว่าจำนวนครูโรงเรียนประถมที่ได้รับการรับรองในการสอนตามมาตรฐานการสอนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากจำนวนร้อยละ 58.2 ในปี 1990-1991 เป็นร้อยละ

ละ 77.3 ในปี 1998-1999 การที่จำนวนครูที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการสอนเพิ่มขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลได้พยายามดำเนินการพัฒนาคุณภาพของครูอย่างจริงจัง

นอกจากครูได้รับการรับรองในการสอนให้ได้ตามมาตรฐานแล้ว จำนวนครูต่อนักเรียนก็มีผลต่อระบบการศึกษา เวียดนามสามารถพัฒนาจำนวนครูต่อนักเรียนที่ลดลงจากจำนวนนักเรียน 35 คนต่อครู 1 คน ในปี 1990-1991 เหลือเพียง จำนวนนักเรียน 30 คนต่อครู 1 คน ในปี 1998-1999 และในปี 2004 จำนวนนักเรียน 23 คนต่อครู 1 คน จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น

จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนลดลงจาก 2,000,057 คนปี 1990 เหลือเพียง 890,409 คนในปี 1998 แล้วยังแสดงให้เห็นจำนวนผู้ที่รู้หนังสือและผู้ที่รู้หนังสือที่ได้รับการรับรองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุ 15-35 ปี ในปี 1998 มีอยู่จำนวนร้อยละ 44.52 ของจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุเดียวกันของปี 1990 และจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุ 15-35 ปี กลายเป็นผู้รู้หนังสือถึงจำนวนร้อยละ 50.58 และภายในปี 2000 เวียดนามจะต้องลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้เหลือจำนวนร้อยละ 6 ผลสำรวจเฉลี่ยปี 2000-2004 จากยูเนสโก ผลคือ ผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปนั้นมีอัตราการรู้หนังสือคือ 90.3 และเยาวชนอายุระหว่าง 15-24 ปี มีอัตราการรู้หนังสือ คือ 93.9 ดังนั้นในเป้าหมายนี้ยังถือว่ารัฐบาลเวียดนามไม่สามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ

นอกจากนั้นสิ่งโดดเด่นสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเวียดนามโดยผ่านระบบการศึกษาคือ นโยบายการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือ SMT โดยที่ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการแบ่งแยกชนชั้น และที่สำคัญจากนโยบายนี้ รัฐบาลเน้นหนักกว่าให้มีการพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรมเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษและเป็นระบบด้วย

จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลเวียดนามสามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมรักการเรียนรู้และสนับสนุนคนเก่งของเวียดนามเอง วิสัยทัศน์ของผู้นำที่ได้ดำเนินนโยบายด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง นโยบายและการดำเนินมาตรการตามแผนการศึกษาอย่างจริงจัง การได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรต่างชาติ ผู้ปกครอง ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง และบทบาทของสื่อมวลชน

จากการศึกษายังพบอีกว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการทางการศึกษาของเวียดนามคือ สภาพภูมิประเทศและการกระจายอำนาจทรัพยากรของรัฐบาล ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง

และในปี 2004 จากสถิติขององค์กรยูเนสโกระบุว่า จำนวนเด็กที่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์เข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 47 ได้เข้าโรงเรียนอนุบาลเพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา สูงขึ้นจากปี 2002 3% สำหรับการเข้าเรียนของเด็กระดับประถมศึกษาในปี 2004 นั้น มีจำนวนนักเรียนมากถึงร้อยละ 97 สูงขึ้นจากปี 2002 1 % ส่วนการเข้าเรียนในระดับมัธยมต้นมีจำนวนร้อยละ 69 สูงขึ้นจากปี 2002 4% ส่วนจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมปลาย จำนวนร้อยละ 10 ซึ่งเท่ากับปี 2002 ส่วนสัดส่วนครูต่อเด็กนักเรียน คือ นักเรียน 23 คนต่อครู 1 คน และสุดท้ายอัตราการรู้หนังสือ ผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปนั้นมีอัตราการรู้หนังสือร้อยละ 90.3 และเยาวชนอายุระหว่าง 15-24 ปี มีอัตราการรู้หนังสือ ร้อยละ 93.9

สำหรับปัจจุบันนี้เวียดนามกำลังใช้แผนการศึกษาเพื่อปวงชน ปี 2001-2010 และยังไม่มีการประเมินผลการดำเนินงานของแผนนี้

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาพบว่าเวียดนามใช้กลยุทธ์ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Frederick F. Harbison ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการสร้างความรู้, ทักษะ, ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเพิ่มขีดความสามารถแก่ประชาชนทั้งหมดในสังคม (Harbison, 1973) นอกจากนั้นในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ Harbison ได้กล่าวไว้ว่า¹ ทรัพยากรมนุษย์ คือการสร้างพื้นฐานที่ดีที่สุดสำหรับการสร้างชาติ เงินทุนและทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพียงปัจจัยพื้นฐานสำหรับการผลิต แต่กำลังคน (Manpower) จะเป็นผู้ดูแลและควบคุมเงินทุนอีกที และเป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับสร้างองค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งเป็นผู้นำพาชาติก้าวไปข้างหน้าด้วย และสิ่งที่ชัดเจนที่สุดประเทศที่ไม่สามารถพัฒนาความรู้และทักษะของประชาชนได้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้เลย (Harbison, 1976)

ดังนั้นจึงถือว่า การให้ความรู้ด้วยระบบการศึกษานั้น เป็นกลไกหลักที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะของมนุษย์ที่จำเป็น เพราะฉะนั้นการพัฒนาประเทศที่สำคัญที่สุดคือ การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพราะถือว่าเป็นกุญแจสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ² ซึ่งตรงกับนโยบายและเป้าหมายที่สำคัญของประเทศเวียดนามที่มีนโยบายขยาย

¹ S.B.Forojalla, *Educational Planning for Development* (Hong Kong : The Macmillan Press ,1993), p.108.

² Ibid., p.107.

โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลและกระจายการศึกษาให้ทั่วถึง โดยมุ่งให้เด็กที่มีอายุ 6-14 ปี จำนวนร้อยละ 90% ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยระบบการศึกษานั้นสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีของนักวิชาการหลายคนด้วยกันที่เกี่ยวกับ “ทฤษฎีทุนมนุษย์” นักทฤษฎีทุนมนุษย์ อ้างว่า³ การศึกษา คือ เครื่องมือที่สำคัญสำหรับการผลิตประชากรที่มีความสามารถ นอกจากนี้ การเพิ่มระดับของการศึกษาจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ต่อหัวประชาชาติ ข้อเสนอแนะนี้ถูกทดสอบด้วยการหาค่าความสัมพันธ์ (คำสั่ง Correlations ในโปรแกรม SPSS) ระหว่าง GNP และ ความก้าวหน้าทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเปรียบเทียบกัน ทั้งระดับการศึกษา , อาชีพ และสถานะทางเศรษฐกิจ และผลการทดสอบที่ออกมา คือ “การศึกษาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กัน”

นอกจากนั้น มีการศึกษาด้านเศรษฐกิจหลายเรื่องที่ไม่สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยอะไรที่ทำให้ผลผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น เมื่อมาสืบรู้ภายหลังว่าปัจจัยต่างๆ เช่น การปรับปรุงเทคโนโลยีและการลงทุนด้านเงินทุนถูกส่งเสริมในเรื่องคุณภาพและปริมาณของทุนมนุษย์นั่นเอง (Sechutz, 1961 ; Denison , 1962; Harbison and Myers, 1964 ; Buker, 1964 ; Bowman , 1980)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสามารถของมนุษย์ถูกคาดหวังให้เป็นกุญแจที่สำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีเหตุผลสนับสนุนการศึกษานี้ด้วยว่า หากเรียนมากก็จะได้รับเงินมากขึ้นด้วย (Psacharepoules, 1973, 1980)⁴

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพียงอย่างเดียวอาจจะยังไม่เพียงพอสำหรับการเปลี่ยนแปลงประเทศชาติ มันยังต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เพราะว่าการศึกษานั้นจะต้องมีปัจจัยอื่น ๆ มาช่วยด้วย ดังนั้นทฤษฎีทุนมนุษย์ จะยังคงน่าเชื่อถือเมื่อดูปัจจัยด้านการศึกษา เชื่อมโยงกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป

³ Ibid., p.111.

⁴ Ibid.

จากการอ้างอิงดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานทางด้านการศึกษาของประเทศเวียดนามนั้นสอดคล้องกัน กล่าวคือ รัฐบาลพยายามสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าด้วยกระบวนการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษา และมีเป้าหมายด้านการศึกษาอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นการพัฒนาคนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาประเทศเวียดนาม

ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

หากพิจารณาในแง่บริบทระหว่างไทยกับเวียดนามในด้านการศึกษามีปัญหาแตกต่างกัน 12 ประเด็น คือ

1. เวียดนามมีความรักชาติสูง เนื่องจากสังคมต้องเผชิญกับภาวะสงครามมาเป็นเวลานาน มีการปกครองระบอบสังคมนิยมโดยมีพรรคคอมมิวนิสต์ชี้นำ มีหลักการเรื่องสังคมนิยมหรือส่วนรวมต้องมาก่อนเรื่องส่วนตัว ดังนั้นเรื่องความรักชาติจึงเป็นความคิดชี้นำ “เรียนเพื่อรับใช้ชาติ” ซึ่งแตกต่างกับไทยที่ “เรียนเพื่อตอบสนองความต้องการตนเอง” จึงเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ จึงไม่ค่อยมีจิตใจเพื่อส่วนรวม

2. เรื่องการพึ่งตนเองของสังคมเวียดนามมีสูงมากพรรคคอมมิวนิสต์สอนให้คนรู้จักการพึ่งตนเองก่อน เป็นหลัก ซึ่งต่างกับเด็กไทยที่คอยพึ่งสถาบันกวดวิชาต่าง ๆ

3. การเปลี่ยนถ่ายอำนาจของผู้ผู้นำ นโยบายด้านการศึกษาก็ไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ไม่เหมือนอย่างประเทศไทยที่เวลาผู้นำเปลี่ยนนโยบายต่างๆมักจะเปลี่ยนตามไปด้วย

4. เรื่องวัฒนธรรมองค์กร เวียดนามสามารถยอมรับการวิจารณ์ได้ และการวิจารณ์ของเวียดนามมี 2 ลักษณะคือ การวิจารณ์ต่อสหยากับต่อศัตรู สำหรับต่อศัตรูนั้น เวียดนามจะไม่มองใครเป็นศัตรูภายใน แต่ต่อสหยากับการวิจารณ์เพื่อให้ดีขึ้นวิจารณ์ด้วยความรัก แต่คนไทยไม่คุ้นเคยกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถ้าหากวิจารณ์กันต่อหน้าอาจจะทำให้โกรธได้ เพราะฉะนั้นต้องส่งเสริมการกล้าวิจารณ์ และยอมรับการวิจารณ์ให้ได้ เนื่องจากจะเป็นการสะท้อนตัวเองแล้วยังสามารถนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น

5. ประเทศเวียดนามมีการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถได้เหรียญทองโอลิมปิกหลายสมัยและเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย แต่ประเทศไทยยังไม่มียุทธศาสตร์ส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี และโรงเรียนสำหรับเด็กกลุ่มนี้ยังเป็นรูปธรรมเหมือนเวียดนาม ดังนั้นประเทศไทยควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้อย่างจริงจัง เพราะจะสามารถคัดเลือกและส่งเสริมได้

อย่างถูกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ เช่น นักวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ

6. ประเทศไทยควรมีการสำรวจความต้องการของแรงงานในอนาคตและแรงงานที่ยังขาดแคลนอยู่ เพื่อวางนโยบายด้านการศึกษาไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ใช่อยากเรียนหรืออยากเปิดหลักสูตรตามสมัยนิยมโดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทและความต้องการที่แท้จริงของประเทศ

7. จัดทำแผนและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนมีตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้คล้ายกับประเทศเวียดนาม เช่น แผนการศึกษาเพื่อปวงชน 10 ปี แล้วดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลด้วย

8. มีการจัดทำกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริม สนับสนุน บังคับให้ดำเนินการอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

9. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการศึกษา อาทิ โรงเรียน องค์กรเอกชน ตลอดจนสถาบันครอบครัว

10. เวียดนามมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ แต่ที่เรา ยังไม่ได้ทำตรงส่วนนี้เราน่าจะลองพิจารณานำมาปรับใช้ได้ เพราะสภาพภูมิประเทศของประเทศไทยในภาคเหนือก็มีลักษณะคล้ายกับภาคตะวันตกของประเทศเวียดนาม

11. กำหนดสวัสดิการครู อาจารย์ ให้สูงขึ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจคนเก่ง มีความสามารถเข้ามาเป็นครู อาจารย์มากขึ้น โดยเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มากขึ้น

12. ส่งเสริมงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ และกระจายทุนวิจัยให้ออกไปต่างจังหวัด ไม่ควรกระจุกทุนวิจัยไว้เพียงในเมืองหลวงเพราะกรุงเทพมหานครไม่ใช่ประเทศไทยทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การดำเนินนโยบายด้านการศึกษาของเวียดนาม แสดงให้เห็นว่าการมีทรัพยากรที่ค่อนข้างจำกัดไม่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา เนื่องจากการพัฒนาคนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยก็ควรจะทำนโยบายนโยบายด้านการศึกษาได้ไม่ด้อยกว่าเวียดนามเพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรและงบประมาณที่มากกว่า